

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2018

**SESOTHO PUO YA LAPENG P1
MEMORANTAMO**

MATSHWAO: 70

Memorantamo ona o na le maqephe a 7.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Ke molekane wa Mmathabo/ke banyalani. ✓ (1)
- 1.2 E ne e le profesara kapa moprofesara. ✓ (1)
- 1.3 O bolela hore ke lemenemene/molotsana / ha a na nnete/ha a tshepahale. ✓✓ (2)
- 1.4 Ho se robale ka tlong ha Ranko ka matsatsi a mang / ho se fihle ka nako lapeng/ ho fihla ka matjeke/ho beha lerako la lefitori dipakeng tsa bona. ✓✓ (2)
- 1.5 Tjhe, ha a amohela hobane lenyalong ha o a tlela tjhelete/lenyalo le ltshelehile leratong eseng dinthong. ✓✓ (2)
- 1.6 Ke motho ya laolwang le ho utlwa ka mosadi./motho ya hulwang ka nko ke mosadi. ✓✓ (2)

[Dikarabo di tla fapana]

- 1.7 C / ho tswa hampe. ✓ (1)
- 1.8 O ne a sa thaba/ha a ya kgotsofala moyeng/o ne a ena le kगतello ya Maikutlo/o ne a touta/o ne a kgathatsehile ✓ (1)
- 1.9 O bolela hore o ile a nahana ka dintho tse fetileng tsa bophelo ba hae le Ranko/o ile a nahana ka lerato la bona le pele ba banyalana. ✓✓ (2)
- 1.10 Ba ka hlalana/ba ka hloyana/Mmathabo a ka nna a hlaselwa ke lefu la pelo/ bana ba bona ba ka ameha dithutong/(ho se utlwane ha malapa a ha bo bona) a malapa ka bobedi. ✓✓ (2)
- 1.11 Di mo totobatsa e le motho ya hlokang boikarabello/o a tella/o pelo empe/ o soto/ o inahanela yena a le mong/ha a kgathalle maikutlo a motho e mong/o sele. ✓ (1)
- 1.12 Ke ne ke tla mo hlala, ho qoba kगतello ya maikutlo kapa ho qoba mafu a thobalano jwalo ka kwatsi ya bosollathapi le a mang. ✓✓

Kapa

- Ke ne ke tla mo tiisetša, ho qoba hore bana ba ka ba hodiswe ke mme e mong/ ke ne ke tla tiisetša hobane o ne a hahile ntlo e ntle ebile o ne a tlisa moputso o ntse o itekanetse ka lapeng. ✓✓ (2)
- 1.13 Ho latela diketsahalo tsa tema ena ke nnete hore lebitla la mosadi ke bohadi, hobane Mmathabo o ile a tiisetša boitshwaro ba monna wa hae Ranko/le ha Mmathabo a ne a tseba hantle hore ha a a nyalwa ke ntlo e ntle, bethe e mabothobotho le mebotokara e majabajaba, ha a ka a e etsa taba ya hore a hlale Ranko/ho ya ka dipuo tsa Mmathabo ha a ka a hlala Ranko. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

TEMA YA B

1.14 Ba thabile/nyakalletse/E re bolello lelapa le dulang le thabile. ✓ (1)

1.15 Batswadi ba tlameha ho hlomphana/ba lokela ho isa bana ditulong tse kang mawatle/dikampong/mabaleng a dipapadi/dikerekeng/ba intshetse ditulong tsa ho jella. ✓✓ (2)

[Dikarabo di tla fapana]

1.16 A fapane ka hore temeng ya B lelapa lena le mmoho ebile le thabile ha temeng ya A ho se na kgotso hohang, ke qwaketsano le qhwebeshano feela e renang. ✓✓ (2)

1.17 Nka kgetha ho ba setho kapa ngwana wa temeng ya B hobane lelapeng leo ho a utlwanwa ebile ho bonahala ho le monate. ✓✓

KAPA

Nka kgetha ho ba setho kapa ngwana wa ha Ranko temeng ya A hobane o rutehile, maemo a hae a hodimo ebile o na le motse o motle. ✓✓ (2)

1.18 Ho kgothatsa malapa hore a utlwane/ho kgothatsa banyalani hore ba tshehetsane/banyalani ba rate bana ba bona/ho be teng kgotso ka malapeng. ✓✓ (2)

MATSHAWO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

Crisp o re batswadi ba tsebe mekgwa le diketso tsa bana ba bona ✓ hape ba qoqe le metswalle ya bona ha e etile hore e ikutlwe e amohelehile. ✓ Batswadi ba tsebane le batswadi ba metswalle ya bana ba bona ✓ mme ba rute bana ho tshehetsana. ✓ Hore batswadi ba qobe ho lahlehelwa ke taolo ba lokela ho ba batswadi ba mankgonthe. ✓ A lemose bana ka mananeo a ahang le a sa ahang bana ha ba bohile theleleshene, ✓ hape a bolelle ngwana hore o a mo rata. ✓

Palo ya mantswa 94

QOTSO		DINTLHA	
1.	Crisp o re batswadi ba hlokomele mekgwa le diketso tsa bana ba bona. Ba be le leihlo le ntjhotjho baneng ba bona hore ba ba tsebe ho feta ka moo ba itsebang.	A	Crisp o re batswadi ba tsebe mekgwa le diketso tsa bana ba bona.
2.	Bana ba na le metswalle e bohlokwa ho bona mme e tshwanela ho ba bohlokwa le ho batswadi ba bona. Batswadi ba qoqe le metswalle eo ya bana ba bona ha e etile hore e ikutlwe e amohelehile.	B	Batswadi ba qoqe le metswalle ya bana ba bona ha e etile hore e ikutlwe e amohelehile.
3.	O re motswadi o lokela ho tsebana le batswadi ba metswalle ya bana ba hae. Ba meme bana le batswadi ba bona ho tla ja le bona kaha sena se tla etsa hore ba tsebane le ho feta.	C	Batswadi ba tsebane le batswadi ba metswalle ya bana ba bona.
4.	O re setjhaba se hloka baetapele ba lokileng ebile ba lwanelang toka. Ka hoo batswadi ba tlameha ho ruta bana ho emana nokeng.	D	Ba rute bana ho tshehetsana.
5.	Batswadi e se be metswalle ya bana empa batswadi ba bona hoba sena se ka etsa hore ba se kgone ho ba laola. O re hore ba qobe ho lahlehelwa ke taolo ba lokela ho ba batswadi ba mankgonthe.	E	O re hore batswadi ba qobe ho lahlehelwa ke taolo, ba lokela ho ba batswadi ba popota.
6.	Bana ba bangata ba qetella ba se ba hloka boitshupo ka lebaka la kगतello ya metswalle. Se ke wa dumella sena ho etsahala. Bolella ngwana wa hao hore o a mo rata.	F	A bolelle ngwana hore o a mo rata.
7.	Re phela nakong eo tshebediso e mpe ya thekenoloji e jeleng setsi. Ha motswadi a bohile theleleshene le bana, a ba lemose ka mananeo a ahang le a sa ahang.	G	A lemose bana ka mananeo a ahang le a sa ahang ha ba bohile theleleshene.

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Ho tshwauwa ha kgutsufatso ho itshetlehile hodima ho kenyelletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

1 Kabo ya matshwao:

- Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
- Matshwao a 3 bakeng sa puo.
- Matshwao kaofela: 10

2. Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:

- Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse; fana ka letshwao le le 1.
- Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2;
- Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3.

3. Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di lejwalo:

- Diqotso tse 6–7: se fane ka matshwao bakeng sa puo.
- Diqotso tse 1–5: fana ka letshwao le le 1 bakeng sa puo.

ELA HLOKO:

Batshwai ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng. Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe e sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana			Palo ya Mantswe
Sesotho	ke	a	bina	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: PAPATSO

- 3.1 Motjhini wa ho hlatswa diphahlo. ✓ (1)
- 3.2 Mafumahadi / bomme ✓ (1)
- 3.3 A kgothalletsa hore bomme ba reke motjhini ona wa ho hlatswa hobane ha sa tla tshwarwa ke lefu la masapo /ramatiki. ✓✓ (2)
- 3.4 Ke ba ha Defy. ✓ (1)
- 3.5 Mengolo ya boholo bo fapaneng/setshwantsho sa motjhini. ✓ (1)
- 3.6 Sehlahiswa sena se kgona ho hlatswa masela a mefuta e fapaneng/theko sona e tlase/ha se je motlakase/mafumahadi ha a sa tla tshwarwa ke ramatiki. ✓✓ (2)
- 3.7 “Halala mafumahadi,” ha se barwetsana feela ba hlatswang kapa ba ka sebedisang sehlahiswa sena: le bontate haholo masoha ba ka nna ba se sebedisa. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4: KHATHUNU

- 4.1 Ho lemosa batho ka boemo ba lehodimo ba letsatsi le latelang / ho lemosa ka tsa bolepi. ✓ (1)
- 4.2 Bo fapane ka hore Tshwane ho tla tjhesa haholwanyane ho feta East London motsheare/dithempheratjhara tsa Tshwane di tla nyolohela ho 25 ha tsa East London di tla nyolohela ho 17 motsheare. ✓✓ (2)
- 4.3 Dikoranteng/seyalemoyeng/dimakasineng/masedinyaneng. ✓✓ (2)
- 4.4 Ke Mafikeng kapa Kimberly. ✓ (1)
- 4.5 Ke Mariha/Phupjane, hobane e mong wa banna bana o re: “ena ke kgwedi bomoshanyana se llele ho disa” ho bolelang hore ho a bata. ✓✓ (2)
- 4.6 E etseditswe ha motho a batla tlhahisoleseding ka boemo ba lehodimo. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

- 5.1 Lehlalosi mokgwa ✓ (1)
- 5.2 Pule o tshwerwe ke lefu le tshabehang, le **itjellang/itjang** masapo. ✓ (1)
- 5.3 **Lebala** la boDineo ha le fielehe hantle, hobane le na le jwang. Mokete o ile a **lebala** dibuka tsa hae sekolong. ✓✓ (2)
- 5.4 Masapo a hae le hoja a sa le matjha, a na a kgathala ka peleke ho jara **mmejana** ona wa hae. ✓ (1)
- 5.5 Pule o ne a **tsamaiswa** dingakeng ke mfmahadi wa hae leha ka nako e Nngwe a ne a sa mo tsotelle. ✓ (2)
- 5.6 Pule o ne a tshwerwe ke lefu le tshabehang le jang masapo, mme a otile dikgopo tsa hae o ka ba wa di bala. ✓✓ (2)
- 5.7 Selina ha a **fihla** lapeng o ne a sa rate ho thusa Pule eo e seng e le seqhwala, o ne a mo sheba feela. ✓✓ (1)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70